

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/9/2002

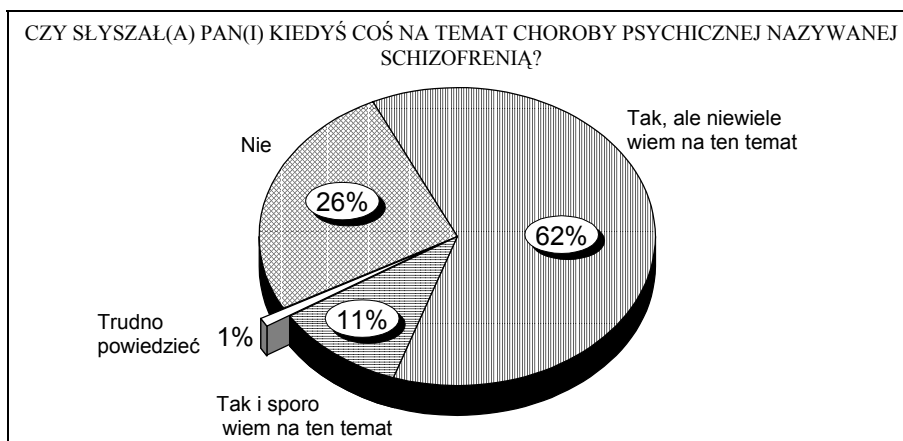
POLACY O SCHIZOFRENII I CHORYCH NA SCHIZOFRENIĘ (1) SPOŁECZNE ROZUMIENIE SŁOWA „SCHIZOFRENIA”

KOMUNIKAT Z BADAŃ

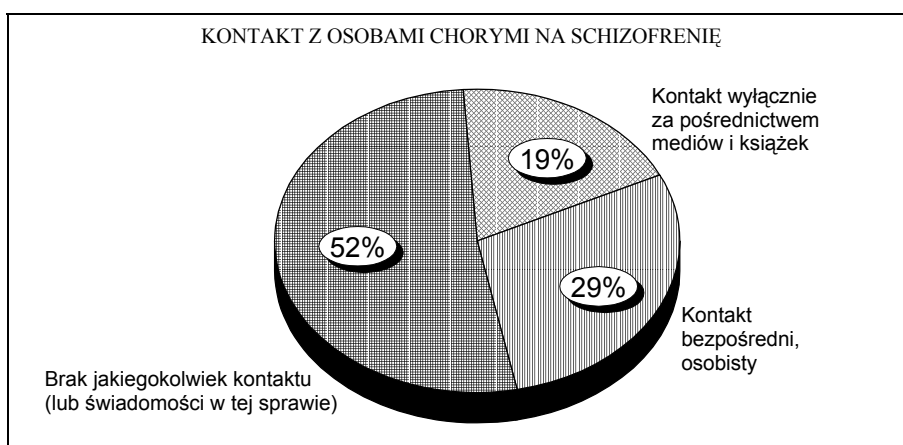
WARSZAWA, STYCZEŃ 2002

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Jedna czwarta ankietowanych (26%) twierdzi, że nigdy nie słyszała o chorobie psychicznej nazywanej schizofrenią. Spośród pozostałych badanych prawie wszyscy coś kiedyś słyszeli, jednak większość (62%) przyznaje, że niewiele wie na ten temat. Zaledwie co dziesiąty respondent (11%) ocenia, że ma spory zasób wiedzy o tej chorobie.

- Z osobą chorą na schizofrenię ankietowani najczęściej zetknęli się za pośrednictwem różnych mediów (31%). Znacznie mniej osób przyznaje, że był to ktoś znany z widzenia lub należący do kręgu znajomych czy sąsiadów (po 13%). Sporadycznie wymieniani są przyjaciele (3%) i członkowie rodziny - dalszej (4%) lub najbliższej (2%). Własną chorobę ujawniło 13 osób, tj. nieco ponad 1% badanych.
- Pogłębiona analiza danych pozwala podzielić respondentów na trzy grupy - największą z nich (52%) stanowią ci, którzy **nigdy nie zetknęli się z osobą chorą na schizofrenię**. Pozostali badani mieli doświadczenia w tej dziedzinie, z tym jednak, że 29% miało **bezpośredni, osobisty kontakt** z osobą chorą, a 19% - **wyłącznie za pośrednictwem mediów**.

Opracowanie to rozpoczyna cykl komunikatów poświęconych opiniom Polaków o schizofrenii i osobach dotkniętych tą chorobą psychiczną¹. Opisujemy w nim stan poinformowania społeczeństwa o schizofrenii oraz zakres doświadczeń w kontaktach z osobami chorymi. W kolejnych komunikatach odtworzymy obraz schizofrenii funkcjonujący w społecznej świadomości, przedstawimy też społeczny wizerunek osób chorych, postawy ankietowanych wobec chorych na schizofrenię oraz opinie na temat leczenia tej choroby psychicznej.

Wśród chorób psychicznych schizofrenia wyróżnia się tym, że stanowi szczególne wyzwanie nie tylko dla człowieka nią dotkniętego, ale i dla jego bliskich oraz dla społeczności lokalnej i całego społeczeństwa. Wiąże się bowiem często z utratą zaufania do siebie i innych, z dramatyczną zmianą sposobu przeżywania rzeczywistości, a także z bolesnym ograniczeniem panowania nad własnymi myślami, uczuciami i działaniem. Przeżycia i zachowania chorego są często niezrozumiałe dla jego bliskiego i dalszego otoczenia. Nierzadko wzbudzają strach i poczucie bezradności. Z wielu codziennych obserwacji wynika, że opinie o tej chorobie i osobach nią dotkniętych opierają się na licznych stereotypach i uprzedzeniach. Chorzy psychicznie, w tym zwłaszcza chorzy na schizofrenię, doświadczają ze strony osób zdrowych wielu niechętnych reakcji, bywają piętnowani, odsuwani lub nawet dyskryminowani². Często traktowani są inaczej, z reguły gorzej niż inni

¹ Badanie „Omnibus” (I) na zlecenie Instytutu Psychiatrii i Neurologii (sfinansowane z dotacji Ministerstwa Zdrowia) zrealizował CBOS w dniach od 5 do 8 października 2001 roku na liczącej 1000 osób reprezentatywnej, losowo-kwotowej próbie dorosłej ludności Polski.

² W latach 1996 i 1999 CBOS oraz Instytut Psychiatrii i Neurologii przeprowadziły badania na temat stosunku Polaków do chorób psychicznych i dotkniętych nimi osób. Zob. komunikaty CBOS „Choroby psychiczne - społeczny stereotyp i dystans”, sierpień 1996 i styczeń 2000, opracowanie Bogna Wciórka, Jacek Wciórka.

chorzy - odmawia się im zainteresowania, szacunku, troski, równych praw, a także właściwych nakładów na opiekę zdrowotną i pomoc społeczną.

Mniej więcej co setny Polak choruje lub zachoruje na schizofrenię. Choroba ta najczęściej zaczyna się w młodym wieku i ma długotrwały przebieg, w wielu przypadkach bardzo utrudnia osiągnięcie wyznaczonych sobie celów życiowych, a czasem zagraża utratą samodzielności, aktywności i zadowolenia z życia. Wielu chorych przeżywa okresy głębokiego zwątpienia i załamania - mniej więcej co dziesiąty z nich próbuje popełnić samobójstwo. Nie tylko jednak indywidualne, ale i społeczne koszty związane z leczeniem schizofrenii są znaczne. Skuteczna pomoc chorym na schizofrenię jest możliwa, lecz musi być długotrwała i wszechstronna. Wymaga łączenia działań leczniczych z różnymi formami wspierania i pomocy społecznej ze strony rodziny, środowiska pracy lub nauki i społeczności lokalnej. By jednak pomoc była w pełni skuteczna, chory nie może być traktowany ani nie może czuć się jak osoba wykluczana lub spychana na margines społecznego zainteresowania.

W krajach cywilizowanych podejmowane są liczne działania mające na celu przeciwdziałanie tym nieuzasadnionym i głęboko krzywdzącym reakcjom społecznym, w nadziei, że zwiększy to osobom chorym szansę odzyskania nie tylko zdrowia, ale i godnej pozycji społecznej, a całym społeczeństwom pozwoli zracjonalizować wydatki na leczenie, rehabilitację i pomoc socjalną. Z inicjatywy Światowego Stowarzyszenia Psychiatrycznego w wielu krajach rozpoczęto programy przeciwdziałania stygmatyzacji i dyskryminacji chorych na schizofrenię pod hasłem: „Schizofrenia - otwórzcie drzwi”. Także w Polsce pod tym hasłem tworzona jest sieć regionalnych inicjatyw. Planowane są wielostronne działania informacyjne, edukacyjne i promocyjne adresowane do różnych grup społecznych. Racjonalne ich przygotowanie wymaga głębszego rozeznania w tym, co Polacy już wiedzą o schizofrenii i osobach nią dotkniętych, jakie przejawiają wobec nich postawy oraz co sądzą na temat leczenia tej choroby psychicznej. Badanie sondażowe przygotowane przez Instytut Psychiatrii i Neurologii, zrealizowane przez CBOS, ma na celu uzyskanie odpowiedzi na wszystkie te pytania.

CZY POLACY WIEDZĄ, CO TO JEST SCHIZOFRENIA?

Pierwsze pytanie, jakie zadaliśmy ankietowanym, miało charakter otwarty, dzięki czemu mogli oni swobodnie wypowiedzieć się, co rozumieją przez słowo schizofrenia. Uzyskane odpowiedzi świadczą o tym, że wielu Polaków ma, ogólnie rzecz biorąc, dość trafne wyobrażenie o tej chorobie. Połowa badanych (50%) uważa schizofrenię za chorobę związaną ze sferą psychiki człowieka. Ankietowani najczęściej określają ją jako *chorobę psychiczną*, znacznie rzadziej jako *chorobę umysłową*, sporadycznie zaś - jako *chorobę nerwową* lub *chorobę głowy*. Ponad jedna siódma respondentów (15%) zalicza natomiast schizofrenię do ogólnej kategorii *chorób* nie wskazując na jej związek z psychiką.

Część badanych uzupełnia takie określenia schizofrenii wymieniając różnorodne problemy z nią związane. Zazwyczaj jest to opis specyficznych doświadczeń osób cierpiących na tę chorobę (27%). Co piąty respondent (20%) wskazuje na indywidualne trudności chorych, opisując je jako zaburzenia pamięci, uczuć, nastroju, rozszczepienie lub inne zaburzenia osobowości oraz objawy chorobowej oceny rzeczywistości (np. *urojenia*, *halucynacje*). Niektórzy ankietowani przytaczają też przykłady związanych z chorymi problemów międzyludzkich (4%), które przejawiają się zaburzeniami kontaktu, porozumienia, komunikacji, kontroli nad własnym zachowaniem, a także nieprzewidywalnością lub niezrównoważeniem oraz - sporadycznie - agresją czy zagrożeniem dla innych. Niektórzy opisują też przejawy nieprzystosowania społecznego (3%) w postaci bezradności, niezdecydowania, upośledzenia, zniedołężnienia, odmienności lub nienormalności, wycofania się lub podlegania wykluczeniu z życia społecznego.

Niewielka grupa respondentów (8%) opisując schizofrenię wskazuje na różne cechy samej choroby - jej przyczyny, uleczalność, dynamikę, nasilenie objawów, przebieg, częstość występowania.

Należy podkreślić, że wyjaśniając znaczenie słowa schizofrenia respondenci tylko sporadycznie odwołują się do popularnych określeń pejoratywnych (np. *wariat*, *czubek*, *świr*, *ktoś pomyłony*). Nieliczne były także odpowiedzi niejednoznaczne lub trudne do zakwalifikowania.

Co piąty ankietowany (21%) przyznaje jednak, że nie wie, co oznacza słowo schizofrenia.

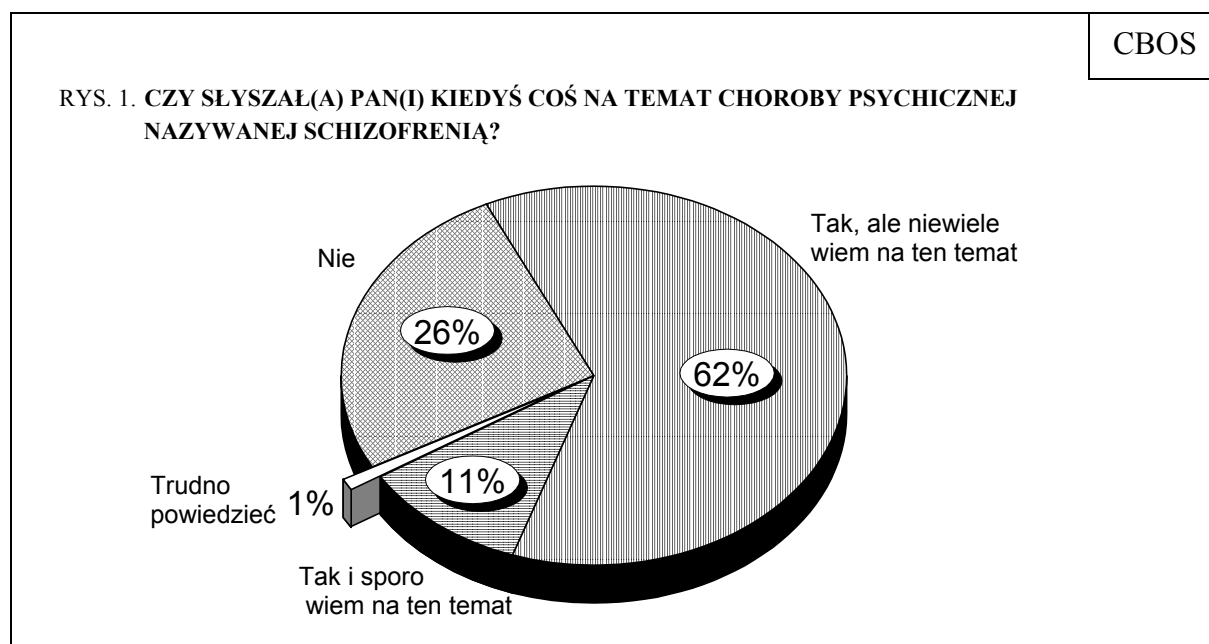
CBOS	
Co oznacza dla Pana(i) określenie SCHIZOFRENIA? Proszę dokończyć zdanie: Schizofrenia jest to ...	
Choroba związana z psychiką:	50%
- choroba psychiczna	40%
- choroba umysłowa	6%
- choroba nerwowa	3%
- choroba głowy	1%
Choroba bliżej nieokreślona	15%
Specyficzne doświadczenia, w tym:	27%
- problemy indywidualne chorych: zaburzenia świadomości, osobowości, uczuć, nastroju, pamięci, rozszczepienie jaźni, nieadekwatna ocena rzeczywistości	20%
- problemy interpersonalne chorych: zaburzenia kontaktu, komunikacji, kontroli, nieprzewidywalność, niezrównoważenie, agresja, zagrożenie	4%
- problemy nieprzystosowania społecznego chorych: bezradność, niezdecydowanie, upośledzenie, niedołążność, wycofanie, wykluczenie, odmiennosc, nienormalność	3%
Cechy samej choroby: przyczyny, uleczalność, dynamika, nasilenie objawów, częstość występowania	8%
Odpowiedzi zawierające określenia pejoratywne , np. <i>wariat, czubek, świr, ktoś pomyłony, głupota - trzeba mieć palmę</i>	1%
Odpowiedzi zawierające określenia inne lub niejednoznaczne , np. <i>to chyba coś, co sobie wmawiam, życie w obecnych czasach, martwica organizmu</i>	2%
Odpowiedzi: nie wiem	21%
Odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100, ponieważ badani wymieniali niekiedy więcej niż jedno określenie.	

Wypowiedzi badanych uzyskane w pytaniu otwartym świadczą w zasadzie o trafności ogólnych wyobrażeń społecznych o schizofrenii, ujawniają jednak powierzchowność wielu sądów oraz znaczny obszar niewiedzy w tej dziedzinie.

OCENA STOPNIA POINFORMOWANIA O SCHIZOFRENII

Do podobnych wniosków prowadzą odpowiedzi na kolejne pytanie, w którym zwracamy się do ankietowanych z prośbą, by określili stan swojego poinformowania na temat schizofrenii, określonej wprost jako choroba psychiczna.

Polacy na ogół mają świadomość skromności swego zasobu wiedzy w tej dziedzinie. Jedna czwarta ankietowanych (26%) nic nie słyszała o chorobie psychicznej zwanej schizofrenią. Spośród pozostałych badanych prawie wszyscy twierdzą, że kiedyś coś słyszeli, jednak większość (62%) przyznaje, że niewiele wie na ten temat. Zaledwie co dziesiąty (11%) ocenia, że ma spory zasób wiedzy o tej chorobie.

Zróżnicowania społeczne

Z analizy uwarunkowań odpowiedzi na oba omawiane pytania wynika, że poziom poinformowania o schizofrenii w naszym społeczeństwie jest bardzo zróżnicowany. Silnie wiąże się z takimi wyznacznikami statusu społecznego, jak: wykształcenie, pozycja społeczno-zawodowa, wysokość dochodów i warunki materialne gospodarstw domowych

respondentów (zob. tab. aneksowe). **Im wyższy status, tym bardziej trafna definicja słowa schizofrenia i tym lepsza samoocena poinformowania w tej dziedzinie, natomiast im niższa pozycja społeczna, tym słabsza orientacja w tej sprawie oraz częstsze odpowiedzi: *nie wiem, co oznacza to słowo, nie słyszałem(a) o takiej chorobie psychicznej.***

Dla przykładu, do niewiedzy w tej dziedzinie przyznaje się około dwóch piątych (odpowiednio: 38% w pytaniu otwartym i 44% w pytaniu zamkniętym) respondentów z wykształceniem podstawowym, ale już znacznie mniej - spośród mających wykształcenie zasadnicze zawodowe (odpowiednio: 20% i 25%), a szczególnie - średnie (odpowiednio: 6% i 13%), oraz całkiem sporadycznie - legitymujący się wyższym wykształceniem (odpowiednio: 1% i 3%). Spośród grup społeczno-zawodowych szczególnie wyróżniają się w tej dziedzinie rolnicy - ponad dwie piąte z nich (43%) w ogóle nie słyszało o schizofrenii.

Stan wiedzy badanych zależy także od wielkości miejsca zamieszkania. Na ogół, im mniejsze środowisko, tym respondenci są gorzej poinformowani. Zależność ta w znacznym stopniu ma zapewne charakter wtórny, wynika bowiem głównie z różnic w strukturze społecznej poszczególnych kategorii miejscowości (im mniejsze, tym mniejszy udział mieszkańców o wysokim statusie społecznym). Zwraca jednak uwagę specyfika środowiska wiejskiego, zdecydowanie najgorzej zorientowanego w omawianej problematyce - ponad jedna trzecia badanych z tej grupy (36%) nie potrafi określić, czym jest schizofrenia, a ponadto badani ci znacznie rzadziej niż inni uznają schizofrenię za chorobę psychiczną, znacznie rzadziej też opisują ją za pomocą charakterystycznych objawów i powołują się na właściwości samej choroby. Niedoinformowanie mieszkańców wsi wynika zapewne nie tylko z niższego niż przeciętne wykształcenia, ale także z wyższego odsetka ludzi w starszym wieku, którzy należą do badanych najczęściej odpowiadających na oba omawiane pytania: *nie wiem, nie słyszałem(a) m.*

Obraz schizofrenii, jaki mają badani, zależy od poziomu ich poinformowania o tej chorobie - im więcej słyszeli na jej temat, tym częściej mają świadomość, że jest to choroba psychiczna, częściej też wymieniają różnorodne związane z nią problemy, a także cechy samej choroby. Najlepiej poinformowani, którzy mają poczucie, że sporo wiedzą o schizofrenii,

znacznie rzadziej niż inni opisują ją jako chorobę bliżej nieokreśloną, nigdy też nie definiują jej za pomocą słów nacechowanych negatywnie. Natomiast w pozostałych porównywanych grupach określenia pejoratywne, świadczące o negatywnym stosunku do tej choroby - wprawdzie sporadycznie - ale jednak się pojawiają.

Tabela 1

Co oznacza dla Pana(i) określenie SCHIZOFRENIA? Proszę dokończyć zdanie: Schizofrenia jest to ...	Czy słyszał(a) Pan(i) kiedyś coś na temat choroby psychicznej nazywanej schizofrenią?*		
	Tak i sporo wiem N=110	Tak, ale niewiele wiem N=614	Nie N=262
	w procentach		
♦ choroba psychiczna, umysłowa, nerwowa, głowy	75	58	22
♦ choroba bliżej nieokreślona	7	18	13
♦ specyficzne doświadczenia, w tym:	34	34	9
- problemy indywidualne chorych	20	25	8
- problemy interpersonalne chorych	6	5	0
- problemy dezadaptacji społecznej chorych	8	3	1
♦ cechy samej choroby	19	8	3
Odpowiedzi zawierające określenia pejoratywne	0	1	2
Odpowiedzi zawierające określenia inne i niejednoznaczne	1	1	3
Odpowiedzi: nie wiem	1	8	57
* W tabeli pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć” (14 osób).			

Oczywiste natomiast jest to, że badani, którzy nie słyszeli o schizofrenii, w większości (57%) nie potrafią wyjaśnić, czym ona jest.

KONTAKTY Z OSOBAMI CHORYMI NA SCHIZOFRENIĘ

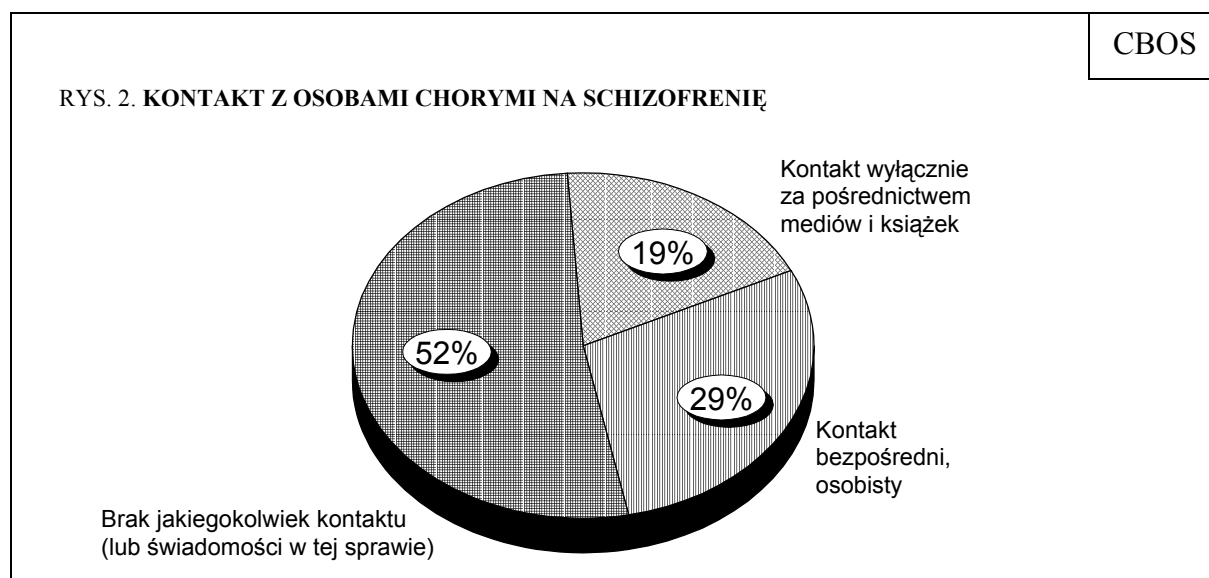
Z osobą chorą na schizofrenię ankietowani najczęściej zetknęli się za pośrednictwem mediów i książek (31%). Znacznie mniej badanych przyznaje, że był to ktoś znany z widzenia lub należący do kręgu znajomych czy sąsiadów (po 13%). Sporadycznie wymieniani są przyjaciele (3%) i członkowie rodziny - dalszej (4%) lub najbliższej (2%). Własną chorobę ujawniło 13 osób, tj. nieco ponad 1% badanych.

Tabela 2

Czy zetknął(ęła) się Pan(i) kiedyś z osobą chorą na schizofrenię?			
Kto to był?	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Ja sam(a)	1	98	1
Osoba z najbliższej rodziny - mąż, żona, dziecko, matka, ojciec, siostra, brat	2	96	2
Ktoś z przyjaciół	3	95	2
Osoba z dalszej rodziny	4	94	2
Ktoś ze znajomych, sąsiadów	13	85	2
Ktoś znany tylko z widzenia	13	84	3
Postać ukazana w filmie, w telewizji, w radiu, w książkach, czasopismach	31	65	4

Pogłębiona analiza³ odpowiedzi na to pytanie pozwala podzielić respondentów na trzy grupy, mianowicie na tych, którzy:

- w swoim życiu **nigdy nie zetknęli się z osobą chorą na schizofrenię** - stanowią oni największą grupę (52%),
- zetknęli się z kimś chorym **wyłącznie za pośrednictwem mediów**, dzięki postaci ukazanej w filmie lub telewizji, poznanej przez radio lub dzięki lekturze (19%),
- mieli **bezpośredni, osobisty kontakt** z osobą chorą (29%).

³ Jej celem było wyeliminowanie efektu sumowania się odpowiedzi badanych, których kontakt z chorymi na schizofrenię był różnorodny.

Zróźnicowania społeczne

Zakres doświadczeń w dziedzinie kontaktów z chorymi na schizofrenię w dużym stopniu zależy od poziomu wykształcenia i pozycji zawodowej ankietowanych (zob. tabela aneksowa). Im wyższe wykształcenie i pozycja zawodowa respondentów, tym większe ich doświadczenie - częstsze osobiste kontakty z osobami chorymi oraz częstsze kontakty za pośrednictwem mediów lub książek.

Wśród osób z wyższym wykształceniem doświadczenie takie miało ponad trzy czwarte badanych (44% - kontakt osobisty, 34% - przez media), podczas gdy wśród mających wykształcenie średnie - trzy piąte (odpowiednio: 34% i 26%), a w grupie z wykształceniem zasadniczym zawodowym - niespełna połowa (30% i 16%). Natomiast najmniejsze doświadczenie w tej dziedzinie mają osoby z wykształceniem podstawowym (odpowiednio: 21% i 11%) - zdecydowana większość z nich (68%) twierdzi, że nigdy nie zetknęła się z osobą chorą na schizofrenię.

Podobne zróźnicowania odnotowujemy w grupach wyróżnionych ze względu na przynależność społeczno-zawodową. Z deklaracji respondentów wynika, że najwięcej kontaktów z chorymi na schizofrenię mieli pracujący na własny rachunek (49% - kontakt osobisty, 12% - przez media), przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (43% i 24%) i pracownicy umysłowi niższego szczebla (36% i 29%). Kontakty pracowników fizyczno-umysłowych oraz robotników kształtują się na przeciętnym poziomie. Natomiast najmniejsze doświadczenie w tym względzie mają rolnicy (19% i 13%) - ponad dwie trzecie z nich (68%) nigdy nie zetknęło się z osobą cierpiącą z powodu tej choroby.

Doświadczenia badanych w tej dziedzinie w pewnym stopniu zależą także od miejsca zamieszkania. Z chorymi na schizofrenię znacznie częściej zetknęli się mieszkańcy miast (21% - kontakt osobisty i 11% - przez media) niż wsi, spośród których większość (63%) nigdy nie miała tego typu doświadczeń. Różnice te wynikają zapewne głównie z odmienności struktury społecznej na wsi oraz w miastach. Należy je wiązać także z tym, że mieszkańcy wsi mają znacznie mniej niż mieszkańcy miast okazji do kontaktów z różnymi ludźmi, a więc

i mniejszą szansę spotkania kogoś chorego na schizofrenię. Potwierdzają to nasze dane - mieszkańcy wsi rzadziej niż inni wskazują na kogoś chorego w kręgu dalszej rodziny, wśród przyjaciół, znajomych i sąsiadów, rzadziej także twierdzą, że spotkali chorego na schizofrenię wśród osób znanych tylko z widzenia. Nie różnią się natomiast od mieszkańców miast w częstości ujawniania własnej choroby lub choroby kogoś z najbliższej rodziny.

Zwraca uwagę fakt, że osobisty kontakt z chorymi wyjątkowo rzadko mieli respondenci najmłodszy, w wieku od 18 do 24 lat (15% wobec 29% wśród ogółu badanych), a szczególnie - uczniowie i studenci (11%). Można to tłumaczyć mniejszym doświadczeniem życiowym ludzi młodych. Warto jednak pamiętać, że młodzież ma też mniejszy niż inni zasób wiedzy o schizofrenii (sporo wie o niej 5% młodzieży w wieku od 18 do 24 lat i 1% uczniów i studentów).

STOPIEŃ POINFORMOWANIA A OSOBISTE DOŚWIADCZENIA

Z dotychczasowej analizy wynika, że doświadczenia badanych w dziedzinie kontaktów z chorymi na schizofrenię oraz poziom ich poinformowania o samej chorobie mają bardzo podobne uwarunkowania społeczno-demograficzne. Poniższe informacje wskazują, że są też ze sobą silnie powiązane.

Okazuje się, że zdecydowana większość ankietowanych (88%), którzy sporo wiedzą o schizofrenii, miała w swoim życiu osobisty kontakt z kimś dotkniętym tą chorobą: co dwudziesta osoba (5%) sama jest na nią chora, co jedenasta (9%) ma kogoś chorego w najbliższej rodzinie, a co dziesiąta (10%) - w gronie przyjaciół.

Zupełnie inne są doświadczenia osób, których wiedza o schizofrenii jest znikoma lub żadna - osobisty kontakt z chorymi miał niespełna co trzeci badany (29%) spośród niewiele wiedzących o schizofrenii i tylko co dwudziesty piąty (4%) spośród tych, którzy nic o niej nie wiedzą.

Tabela 3

Czy zetknął(ęła) się Pan(i) kiedyś z osobą chorą na schizofrenię? Kto to był?	Ogółem N=1000	Czy słyszał(a) Pan(i) kiedyś coś na temat choroby psychicznej nazywanej schizofrenią?*		
		Tak i sporo wiem N=110	Tak, ale niewiele wiem N=614	Nie N=262
	w procentach			
Ja sam(a)	1	5	1	0
Osoba z najbliższej rodziny	2	9	2	0
Ktoś z przyjaciół	3	10	4	1
Osoba z dalszej rodziny	4	16	2	0
Ktoś ze znajomych, sąsiadów	13	38	13	2
Ktoś znany tylko z widzenia	13	34	15	2
Postać ukazana w filmie, w telewizji, w radiu, w książkach, czasopiśmie	31	52	37	7
Kontakt z osobami chorymi na schizofrenię				
Bezpośredni, osobisty	29	88	29	4
Wyłącznie za pośrednictwem mediów	19	7	26	6
Brak jakiegokolwiek kontaktu	52	5	45	90
* W tabeli pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć” (14 osób).				

Od tego, czy i jakie doświadczenia mieli badani w kontaktach z osobami chorymi, zależy obraz schizofrenii ujawniony w pytaniu otwartym.

Tabela 4

Co oznacza dla Pana(i) określenie SCHIZOFRENIA? Proszę dokończyć zdanie: Schizofrenia jest to ...	Kontakt z osobami chorymi na schizofrenię		
	Bezpośredni, osobisty N=292	Wyłącznie za pośrednictwem mediów i książek N=185	Brak jakiegokolwiek kontaktu N=523
	w procentach		
Choroba psychiczna, umysłowa, nerwowa, głowy	65	57	38
Choroba bliżej nieokreślona	12	19	16
Specyficzne doświadczenia, w tym:	39	35	18
- problemy indywidualne chorych	28	25	14
- problemy interpersonalne chorych	6	5	2
- problemy dezadaptacji społecznej chorych	5	5	2
Cechy samej choroby	11	11	4
Odpowiedzi zawierające określenia pejoratywne	1	1	2
Odpowiedzi zawierające określenia niejednoznaczne	2	0	2
Odpowiedzi: nie wiem	5	8	34

Im bardziej bezpośredni, osobisty był kontakt badanych z chorymi, tym częściej mają oni świadomość, iż schizofrenia jest chorobą psychiczną, i tym rzadziej przyznają, że nie o niej nie wiedzą. Respondenci, którzy w jakikolwiek sposób (tzn. osobiście lub tylko za pośrednictwem mediów) zetknęli się z osobą chorą, częściej przytaczają też przykłady specyficznych doświadczeń osób dotkniętych schizofrenią, a także więcej wiedzą o cechach samej choroby.

Obraz schizofrenii funkcjonujący w społecznej świadomości zależy więc zarówno od poziomu poinformowania o tej chorobie, jak i od rodzaju kontaktu z osobami chorymi na schizofrenię.

Przedstawione wyniki wskazują, że zarówno poziom poinformowania o chorobie, jak i zakres kontaktów z chorymi mają w społeczeństwie polskim rozmiary ograniczone. Można oczekiwać, że program „Schizofrenia - otwórzcie drzwi” dostarczając społeczeństwu rzetelnych informacji spowoduje korzystną zmianę społecznego obrazu schizofrenii i osób dotkniętych tą chorobą psychiczną. Wyniki badania podkreślają ważną rolę mediów, które są jednym z podstawowych źródeł wiedzy Polaków o schizofrenii.

Opracowali:

Bogna WCIÓRKA

Jacek WCIÓRKA

A N E K S

Tabela 1. Co oznacza dla Pana(i) określenie **schizofrenia**? Proszę dokończyć zdanie: Schizofrenia jest to:
 1 - choroba psychiczna, umysłowa, nerwowa, głowy; 2 - choroba bliżej nieokreślona; 3 - specyficzne doświadczenia - problemy indywidualne chorych; 4 - specyficzne doświadczenia - problemy interpersonalne chorych; 5 - specyficzne doświadczenia - problemy nieprzystosowania społecznego chorych; 6 - cechy samej choroby; 7 - Określenia pejoratywne; 8 - Określenia inne i niejednoznaczne

	(%)									
	1	2	3	4	5	6	7	8	Nie wiem	Liczba osób
Ogółem	50	15	20	4	3	8	1	2	21	1000
Płeć										
Mężczyźni	47	15	21	4	3	8	2	2	21	478
Kobiety	52	15	20	3	3	7	1	1	20	522
Wiek										
18-24 lat	44	21	20	4	4	5	2	0	23	142
25-34	54	17	23	3	3	9	1	2	11	179
35-44	57	13	28	5	2	7	1	1	12	193
45-54	57	13	23	3	2	10	1	4	14	208
55-64	41	16	15	6	6	8	2	1	30	105
65 lat i więcej	38	13	9	2	4	5	1	1	42	173
Miejsce zamieszkania										
Wieś	38	15	13	2	2	5	2	2	36	373
Miasto do 20 tys.	49	12	28	6	4	7	2	2	17	123
20-100 tys.	44	17	22	2	2	8	1	2	15	192
101-500 tys.	58	18	23	4	7	9	1	1	8	184
501 tys. i więcej mieszk.	66	12	27	5	2	12	2	0	6	128
Wyszktałcenie										
Podstawowe	38	14	11	2	3	5	2	1	38	349
Zasadnicze zawodowe	46	18	22	4	3	8	2	3	20	279
Średnie	63	15	27	5	4	8	0	1	6	302
Wyższe	64	11	27	4	6	13	0	1	1	70
Grupa społ.-zaw. pracujący										
Kadra kier., inteligencja	63	11	28	7	2	11	0	2	2	46
Prac.umysł.niż.szczebla	65	11	32	4	2	5	0	0	5	99
Pracownicy fiz.- umysł.	64	16	19	2	4	11	0	1	9	106
Robotnicy wykwalifikowani	51	13	28	3	3	8	1	3	15	75
Robotnicy niewykwalifik.	50	16	19	0	0	6	3	0	22	32
Rolnicy	55	9	11	2	0	9	0	4	28	47
Pracujący na własny rach.	60	14	26	7	4	9	2	0	12	57
Bierni zawodowo										
Renciści	41	14	13	4	1	9	2	5	31	127
Emeryci	41	16	14	3	7	7	1	0	33	180
Uczniowie i studenci	49	24	16	6	4	7	3	0	17	70
Bezrobotni	37	20	21	5	4	4	2	3	26	114
Gospodynie domowe i inni	40	15	30	2	2	6	2	2	23	47
Dochody na jedną osobę										
Do 275 zł	38	21	19	3	4	6	1	4	25	106
276-399	41	15	27	7	2	9	0	2	27	86
400-549	53	10	20	3	2	6	1	2	20	174
550-799	50	15	18	3	4	9	2	1	20	149
Powyżej 799 zł	55	17	20	2	4	9	0	1	14	161
Ocena własnych war. mater.										
Złe	47	15	17	3	4	9	2	2	26	413
Średnie	52	15	21	5	2	6	1	1	18	401
Dobre	52	16	25	4	4	9	1	2	15	186
Udział w prakt. religijnych										
Kilka razy w tygodniu	37	14	19	3	2	11	2	0	35	63
Raz w tygodniu	48	15	18	5	4	7	1	1	25	484
1-2 razy w miesiącu	52	17	19	2	4	12	1	5	16	161
Kilka razy w roku	56	13	23	4	2	4	2	1	13	180
W ogóle nie uczestniczy	50	18	25	2	4	7	2	2	14	110
Poglądy polityczne										
Lewica	54	15	26	4	4	8	2	2	11	317
Centrum	53	14	15	4	4	8	0	2	22	238
Prawica	48	18	19	3	2	9	0	0	23	189
Trudno powiedzieć	41	15	19	3	2	5	2	2	30	256

Tabela 2. Co oznacza dla Pana(i) określenie **schizofrenia**? Proszę dokończyć zdanie: Schizofrenia jest to:
 1 - choroba psychiczna, umysłowa, nerwowa, głowy; 2 - choroba bliżej nieokreślona; 3 - specyficzne doświadczenia (problemy indywidualne, interpersonalne, nieprzystosowania społecznego chorých);
 4 - cechy samej choroby; 5 - Określenia pejoratywne; 6 - Określenia inne i niejednoznaczne

	(%)							
	1	2	3	4	5	6	Nie wiem	Liczba osób
Ogółem	50	15	27	8	1	2	21	1000
Płeć								
Mężczyźni	47	15	28	8	2	2	21	478
Kobiety	52	15	27	7	1	1	20	522
Wiek								
18-24 lat	44	21	27	5	2	0	23	142
25-34	54	17	29	9	1	2	11	179
35-44	57	13	35	7	1	1	12	193
45-54	57	13	29	10	1	4	14	208
55-64	41	16	27	8	1	1	30	105
65 lat i więcej	38	13	15	5	2	1	42	173
Miejsce zamieszkania								
Wieś	38	15	17	5	2	2	36	373
Miasto do 20 tys.	49	12	38	7	2	2	17	123
20-100 tys.	54	17	28	8	1	2	15	192
101-500 tys.	58	18	34	9	0	1	8	184
501 tys. i więcej mieszk.	66	12	35	12	2	0	6	128
Wykształcenie								
Podstawowe	38	14	16	5	2	1	38	349
Zasadnicze zawodowe	46	18	29	8	2	3	20	279
Średnie	63	15	36	8	0	1	6	302
Wyższe	64	11	37	13	0	1	1	70
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier. i inteligencja	63	11	37	11	0	2	2	46
Prac. umysł. niż. szczebla	65	11	38	5	1	0	5	99
Pracownicy fiz.- umysł.	64	16	25	11	0	1	9	106
Robotnicy wykwalifikowani	51	13	33	8	1	3	15	75
Robotnicy niewykwalifik.	50	16	19	6	3	0	22	32
Rolnicy	55	9	13	9	0	4	28	47
Pracujący na własny rach.	60	14	37	9	2	0	12	57
Bierni zawodowo								
Renciści	41	14	18	9	2	5	31	127
Emeryci	41	16	23	7	1	0	33	180
Uczniowie i studenci	49	24	26	7	3	0	17	70
Bezrobotni	37	20	30	4	3	3	26	114
Gospodynie domowe i inni	40	15	34	6	2	2	23	47
Dochody na jedną osobę								
Do 275 zł	38	21	25	6	1	4	25	106
276-399	41	15	36	9	0	2	27	86
400-549	53	10	26	6	1	2	20	174
550-799	50	15	26	9	2	1	20	149
Powyżej 799 zł	55	17	27	9	0	1	14	161
Ocena własnych war. mater. złe	47	15	24	9	2	2	26	413
Średnie	52	15	28	6	1	1	18	401
Dobre	52	16	32	9	1	2	15	186
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	37	14	24	11	2	0	35	63
Raz w tygodniu	48	15	26	7	1	1	25	484
1-2 razy w miesiącu	52	17	25	12	1	5	16	161
Kilka razy w roku	56	13	29	4	2	1	13	180
W ogóle nie uczestniczy	50	18	31	7	2	2	14	110
Poglądy polityczne								
Lewica	54	15	35	8	2	2	11	317
Centrum	53	14	23	8	0	2	22	238
Prawica	48	18	24	9	0	0	23	189
Trudno powiedzieć	41	15	24	5	2	2	30	256

Tabela 3. Czy słyshał(a) Pan(i) kiedyś coś na temat choroby psychicznej nazywanej schizofrenią? 1 - Tak i sporo wiem na ten temat; 2 - Tak, ale niewiele wiem na ten temat

(%)

	1	2	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	11	61	26	1	1000
Płeć					
Mężczyźni	9	62	27	1	478
Kobiety	13	61	25	1	522
Wiek					
18-24 lat	5	71	23	1	142
25-34	12	67	20	1	179
35-44	14	64	20	2	193
45-54	15	66	18	0	208
55-64	10	52	38	0	105
65 lat i więcej	8	45	45	3	173
Miejsce zamieszkania					
Wieś	8	51	39	3	373
Miasto do 20 tys.	12	63	25	0	123
20-100 tys.	13	68	19	1	192
101-500 tys.	12	72	15	1	184
501 tys. i więcej mieszk.	16	66	18	1	128
Wykształcenie					
Podstawowe	5	48	44	3	349
Zasadnicze zawodowe	7	68	25	1	279
Średnie	17	69	13	1	302
Wyższe	29	67	3	1	70
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	33	63	2	2	46
Prac. umysł. niż. szczebla	19	72	9	0	99
Pracownicy fiz. - umysł.	9	66	22	3	106
Robotnicy wykwalifikowani	8	65	27	0	75
Robotnicy niewykwalifik.	3	72	22	3	32
Rolnicy	4	53	43	0	47
Pracujący na własny rach.	21	65	14	0	57
Bierni zawodowo					
Renciści	9	53	35	2	127
Emeryci	8	51	39	2	180
Uczniowie i studenci	1	80	16	3	70
Bezrobotni	10	59	32	0	114
Gospodynie domowe i inni	15	60	23	2	47
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	8	59	33	0	106
276-399	9	62	27	2	86
400-549	6	66	27	1	174
550-799	15	58	26	1	149
Powyżej 799 zł	16	65	19	1	161
Ocena własnych war. mater.					
Złe	9	59	30	2	413
Średnie	10	65	24	1	401
Dobre	17	60	23	1	186
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	16	46	33	5	63
Raz w tygodniu	10	61	28	1	484
1-2 razy w miesiącu	11	60	27	2	161
Kilka razy w roku	14	64	22	0	180
W ogóle nie uczestniczy	10	69	20	1	110
Poglądy polityczne					
Lewica	13	63	24	0	317
Centrum	10	63	26	1	238
Prawica	12	61	24	3	189
Trudno powiedzieć	9	57	32	2	256

Tabela 4. Czy zetknął(ęła) się Pan(i) kiedyś z osobą chorą na schizofrenię? Kto to był?
 1 - Ja sam(a); 2 - Osoba z najbliższej rodziny (maż lub żona, dziecko, matka, ojciec, siostra, brat);
 3 - Inna osoba z rodziny; 4 - Ktoś z przyjaciół; 5 - Ktoś ze znajomych, sąsiadów; 6 - Ktoś znany tylko z widzenia; 7 - Postać ukazana w filmie, w telewizji, w radiu, w książkach, czasopiśmie

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	Brak kontaktu	Liczba osób
Ogółem	1	2	4	3	13	13	31	52	1000
Płeć									
Mężczyźni	2	2	4	3	15	12	30	53	478
Kobiety	1	2	4	3	11	15	31	52	522
Wiek									
18-24 lat	1	0	2	1	7	8	39	52	142
25-34	2	2	4	3	13	13	38	47	179
35-44	2	2	5	6	11	15	37	46	193
45-54	1	4	3	4	17	15	27	51	208
55-64	3	5	4	0	13	20	26	54	105
65 lat i więcej	1	1	5	1	13	10	16	65	173
Miejsce zamieszkania									
Wieś	1	2	2	2	11	11	20	63	373
Miasto do 20 tys.	3	0	4	2	13	15	30	52	123
20-100 tys.	2	3	7	4	11	14	39	47	192
101-500 tys.	1	3	4	4	13	17	39	43	184
501 tys. i więcej mieszk.	1	3	5	4	20	14	38	43	128
Wykształcenie									
Podstawowe	1	2	2	1	12	9	17	68	349
Zasadnicze zawodowe	1	2	5	3	11	14	28	53	279
Średnie	1	2	5	4	12	17	42	40	302
Wyższe	4	1	6	11	21	21	61	21	70
Grupa społ.-zaw. pracujący									
Kadra kier. i inteligencja	4	2	4	15	24	17	48	33	46
Prac.umysł.niż.szczebła	1	4	4	4	15	19	49	34	99
Pracownicy fiz.-umysł.	1	3	1	5	13	5	32	56	106
Robotnicy wykwalifikowani	0	3	7	0	11	13	32	53	75
Robotnicy niewykwalifik.	0	0	0	0	16	16	22	56	32
Rolnicy	0	0	4	2	9	6	17	68	47
Pracujący na własny rach.	4	5	7	0	25	21	37	39	57
Bierni zawodowo									
Renciści	3	2	2	3	10	13	20	57	127
Emeryci	1	1	3	1	13	13	18	64	180
Uczniowie i studenci	0	0	1	0	6	9	46	49	70
Bezrobotni	1	2	5	4	10	14	31	52	114
Gospodynie domowe i inni	2	4	11	4	9	19	32	45	47
Dochody na jedną osobę									
Do 275 zł	3	4	3	2	8	14	26	56	106
276-399	0	1	2	6	17	17	28	51	86
400-549	1	1	3	2	10	11	33	54	174
550-799	1	4	3	1	15	15	29	55	149
Powyżej 799 zł	1	1	5	5	16	16	39	42	161
Ocena własnych war. mater.									
Złe	2	1	3	3	12	14	26	56	413
Średnie	1	2	4	2	13	13	31	53	401
Dobre	1	3	5	5	13	13	40	41	186
Udział w prakt. religijnych									
Kilka razy w tygodniu	2	2	6	2	19	13	24	59	63
Raz w tygodniu	2	2	3	3	11	13	29	55	484
1-2 razy w miesiącu	1	3	4	2	11	15	29	54	161
Kilka razy w roku	1	2	6	4	12	14	37	46	180
W ogóle nie uczestniczy	1	2	3	5	20	13	35	43	110
Poglądy polityczne									
Lewica	0	1	4	3	13	12	35	52	317
Centrum	3	3	4	4	10	16	28	53	238
Prawica	1	3	5	3	13	15	35	49	189
Trudno powiedzieć	2	3	3	2	14	13	24	54	256

Tabela 5. Czy zetknął(ęła) się Pan(i) kiedyś z osobą chorą na schizofrenię?
Kto to był?
1 - Nie zetknął(ęła) się z nikim chorym; 2 - Zetknął(ęła) się tylko z postacią ukazaną w filmie, w telewizji, w radiu, w książkach, czasopiśmie; 3 - Zetknął(ęła) się osobiście z chorym

	(%)			Liczba osób
	1	2	3	
Ogółem	52	19	29	1000
Płeć				
Mężczyźni	53	18	29	478
Kobiety	52	19	30	522
Wiek				
18-24 lat	52	32	15	142
25-34	47	22	30	179
35-44	46	20	35	193
45-54	51	15	34	208
55-64	54	13	32	105
65 lat i więcej	65	9	25	173
Miejsce zamieszkania				
Wieś	63	13	24	373
Miasto do 20 tys.	52	17	31	123
20-100 tys.	47	23	30	192
101-500 tys.	43	24	33	184
501 tys. i więcej mieszk.	43	21	36	128
Wykształcenie				
Podstawowe	68	11	21	349
Zasadnicze zawodowe	53	16	30	279
Średnie	40	26	34	302
Wyższe	21	34	44	70
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier. i inteligencja	33	24	43	46
Prac. umysł. niż. szczebla	34	29	36	99
Pracownicy fiz. - umysł.	56	21	24	106
Robotnicy wykwalifikowani	53	17	29	75
Robotnicy niewykwalifik.	56	16	28	32
Rolnicy	68	13	19	47
Pracujący na własny rach.	39	12	49	57
Bierni zawodowo				
Renciści	57	13	30	127
Emeryci	64	9	26	180
Uczniowie i studenci	49	40	11	70
Bezrobotni	52	19	29	114
Gospodynie domowe i inni	45	19	36	47
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	56	17	27	106
276-399	51	14	35	86
400-549	54	22	24	174
550-799	55	15	30	149
Powyżej 799 zł	42	23	35	161
Ocena własnych war. mater.				
Złe	56	16	28	413
Średnie	53	18	29	401
Dobre	41	26	32	186
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	59	13	29	63
Raz w tygodniu	55	18	26	484
1-2 razy w miesiącu	54	16	30	161
Kilka razy w roku	46	21	33	180
W ogóle nie uczestniczy	43	24	34	110
Poglądy polityczne				
Lewica	52	20	28	317
Centrum	53	16	32	238
Prawica	49	21	30	189
Trudno powiedzieć	54	18	28	256